

**Arystokracja i ziemiaństwo
wobec odzyskania niepodległości
i budowy zrębów II Rzeczypospolitej
(do 1921 r.)**

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWO NARODOWI POLSKIEMU
ODDZIAŁ W RZESZOWIE

Arystokracja i ziemiaństwo wobec odzyskania niepodległości i budowy zrębów II Rzeczypospolitej (do 1921 r.)

pod redakcją

**Marcina Bukaty, Mariusza Krzysztofińskiego,
Tomasza Pudłockiego**

Rzeszów-Warszawa 2024

Małgorzata Bzowska-Bakalarz

ORCID 0000-0001-6031-8529

Agnieszka Zatorska

ORCID 0000-0002-2767-8888

Przedstawiciele rodu Janotów Bzowskich. Różne drogi życia w służbie przyszłej Niepodległej

W artykule ukazano różne drogi życiowe przedstawicieli rodziny szlacheckiej Janotów Bzowskich¹ herbu Nowina w latach 1863–1921. Przypominamy przedstawicieli ziemiańskiego rodu różnych powołań i sposobów służby Ojczyźnie. Wybrano szesnaście wyrazistych postaci o niebanalnych życiorysach i udokumentowanych zasługach. Wykorzystano opublikowane² biogramy i wspomnienia o wymienionych osobach. Ogląd gatunków tekstów opisujących Janotów Bzowskich wraz z ich charakterystyką stylistyczną, przeprowadzony z punktu widzenia genologii lingwistycznej (sylwetka, biogram, wspomnienie)³ – przedstawiono w oddzielnym szkicu. Źródła opracowania stanowią sylwetki i wspomnienia zamieszczone w pięciu zeszytach pisma „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina”⁴ z lat 1937–2012⁵; sylwetki-biogramy członków rodziny opublikowane w ogłoszonym w Instytucie Historii Polskiej PAN wydawnictwie *Ziemia*

¹ W artykule oprócz pełnej formy nazwiska Janota Bzowski stosujemy skrót JB.

² Wyjątek stanowi tekst pozostający w maszynopisie: Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich 1376–1976*, Warszawa 1976–1977. W dużym stopniu był on podstawą publikacji książkowych jej autora.

³ M. Wojtak, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004; A. Gajda, *Polska monografia popularno-naukowa przełomu XIX i XX wieku. Studium genologiczne*, Łódź 2020; A. Zatorska, *Aksjosefera portretów Janotów Bzowskich – dyskretna neutralność oficjalnych biogramów i emocjonalność rodzinnych wspomnień* [w:] *Na szlakach dawnej i współczesnej polszczyzny. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Danucie Bieńkowskiej*, red. D. Kowalska, A. Lenartowicz-Zagrodna, M. Pietrzak, E. Woźniak, Łódź 2023, s. 371–386.

⁴ „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” [dalej: „Łącznik Rodzinny”] 1937, z. 1; *ibidem*, 1938, z. 2; *ibidem*, 1939, z. 3; *ibidem*, 1978, z. 4; *ibidem*, 2012, z. 6.

⁵ Trzy pierwsze przedwojenne zeszyty „Łącznika Rodzinnego. Organu Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” z lat 1937–1939 zostały już z punktu widzenia językoznawcy częściowo opisane por. A. Zatorska, „Łączniki Rodzinne” Związku Rodowego Janotów Bzowskich – periodyk w służbie tradycji. *Z zagadnień genologicznych, pragmatycznych i stylistycznych* [w:] *Nasz język w przeszłości – Nasza przeszłość w języku*, cz. 2, red. I. Kępka i L. Warda-Radys, Gdańsk 2014, s. 176–187.

*polscy XX wieku. Słownik biograficzny*⁶ oraz wspomnienia członków rodziny Janotów Bzowskich, które ukazały się drukiem w czasopismach⁷ lub w formie książkowej⁸.

Przywołani w artykule przedstawiciele Janotów Bzowskich reprezentowali środowisko ziemiańskie. Powstaje pytanie, co to znaczy być ziemianinem, przynależać do sfery ziemiańskiej? O kryterium ekonomicznym, konstytuującym definicję pojęcia „polskie ziemianstwo” według Ireny Rychlikowej⁹ jako grupy osób posiadających majątek ziemski ponad 50 hektarów jako niewystarczającym, wspomina Agnieszka Łuczak¹⁰. Wskazuje na opinię badaczy, iż termin odpowiadający pojęciu ziemianstwo ma nieostre granice¹¹ i odwołuje się do definicji Wojciecha Roszkowskiego akcentującego ziemianstwo jako grupę złączoną podobnym systemem wartości, stylem życia, przynależnością herbową¹². Bogusław Gałka wyróżnia trzy kryteria wyodrębniające klasę ziemiańską: kryteria majątkowe, pochodzeniowe, kulturowo-obyczajowe¹³. Autor wymienia też cechy wyróżniające polskich ziemian na tle innych grup społecznych, a są to m.in.: przywiązanie do ziemi, kultywowanie tradycji, docenianie roli wykształcenia, religijność, przejawianie wyższości, dążenie do prestiżu¹⁴. Zebrane tu informacje o życiorysach i dorobku Janotów Bzowskich pozwalają na wykorzystanie kategoryzowania jako ziemianina kogoś, kto posiada dobra ziemskie, ale także kogoś, kto szanuje i kultywuje tradycję rodu, pamięć o przodkach, aktywnie bierze udział poprzez działalność gospodarczą, rolniczą, zawodową, naukową, wychowawczą, polityczną i społecznikowską w działaniach dla dobra wspólnoty. Rolę wobec wspólnoty i Ojczyzny określili sami Janotowie Bzowscy zrzeszeni w Związku Rodowym Janotów Bzowskich h. Nowina we wstępie do rodzinnego czasopisma: „Pracę naszą podejmujemy w Imię Boże, w imię dobra Ojczyzny, **której część twórczą stanowimy**

⁶ *Ziemianie polscy XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 1, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1992; *ibidem*, cz. 11, red. T. Epsztajn, Warszawa 2016.

⁷ K. (Janota) Bzowski, *Rodzina Janotów Bzowskich*, „Verbum Nobile” 2003, nr 15, s. 60–62; M. Bzowska-Bakalarz, *Związek Rodowy Janotów Bzowskich h. Nowina*, „Wiadomości Ziemiańskie” 2007, nr 29, s. 60–65; *eadem*, „I potem gdy będą kwiaty rósć w ogrodzie...” – o historii Marii, ochrzczonej przez księdza Adama Mickiewicza, „Rota” 2007, nr 4, s. 40–42.

⁸ Z. Janota Bzowski, *Dzieje rodziny Hemplów*, Warszawa 1987.

⁹ I. Rychlik, *Zemianstwo polskie 1789–1864. Zróżnicowanie społeczne*, Warszawa 1983, s. 5.

¹⁰ A. Łuczak, *Polscy ziemianie...*, s. 23–24.

¹¹ J. Leskiewiczowa, *Głos w dyskusji* [w:] *Dwór polski w XIX wieku. Zjawisko historyczne i kulturowe*, red. J. Baranowski, Warszawa 1992, s. 331–332; por. też J. Leskiewiczowa, *Zamiast wstępu* [w:] *Zemianstwo polskie 1795–1945. Zbiór prac o dziejach warstwy i ludzi*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1985, s. 12.

¹² W. Roszkowski, *Wielka własność ziemna* [w:] *Encyklopedia historii Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Tomaszewski, Warszawa 1999, s. 488.

¹³ B. Gałka, *Zemianie i ich organizacje w Polsce lat 1918–1939*, Toruń 2002, s. 23.

¹⁴ *Ibidem*, s. 27–28.

[wyróżnienie A.Z. i M.B.B.]”¹⁵. Janotowie Bzowscy reprezentują ród o historii i tradycji sięgającej w odległą przeszłość wobec omawianego przedziału czasowego 1863–1921 r. Dzieje rodu Janotów Bzowskich, a ściślej dowody na istnienie rodu sięgają do 1388 r.¹⁶ „Rodzina Janotów Bzowskich posiada dowody istnienia rodu od 1376 r., a tablicę genealogiczną obejmującą pokolenia od 1704 r. Rodzina wywodzi się z krakowskiego i sandomierskiego”¹⁷. Za protoplastów członków rodziny ukazywanych w tym szkicu uznaje się Józefa Felicjana Janotę Bzowskiego herbu Nowina i jego żonę Teofilę z Jordanów herbu Trąby. „Józef Felicjan Janota Bzowski jest wspólnym rodzonym prapradziadkiem wszystkich dziś żyjących Bzowskich ze starszego pokolenia, które założyło w 1923 r. Związek Rodowy”¹⁸. Wśród przedstawicieli rodu z XVIII w. są osoby zasłużone. Józef Felicjan JB piastował urząd burgrabiego krakowskiego, podobnie jego synowie: Hiacynt (Jacek), po nim brat Jan JB¹⁹. Ziemie, na których żyli przodkowie Janotów Bzowskich (Małopolska), zostały nienaturalnie rozdzielone między zaborców, a członkowie tej samej rodziny stali się poddaniymi różnych monarchii zaborczych. Przedstawiamy osoby z zaboru rosyjskiego – Stanisław JB był związany z Kaliszem, a Stefan JB z Kielcami i z zaboru austriackiego z Małopolski i Galicji, z którymi to terenami związani byli, np. Władysław Wincenty JB, Kazimierz JB, Władysław JB. W artykule kreślimy portrety wybitnych, wyrazistych przedstawicieli rodu. Prezentacji postaci dokonano przez stworzenie na podstawie dostępnej literatury sylwetek o charakterze biogramów, po części są to sylwetki wspomnieniowe. Abstrahując tutaj od rozróżnień gatunkowych opisów postaci z rodu Janotów Bzowskich, którym poświęcono odrębne studia językoznawcze, podkreślamy, że wobec bogactwa życiorysów i dorobku życiowego bohaterów artykułu forma przedstawienia biogramów wydaje się odpowiednią. Podsumowanie roli przedstawicieli rodu z zaznaczeniem tego, którzy z nich i w jaki sposób służyli przyszłej Niepodległej przez czyn zbrojny, działalność gospodarczą, społeczną czy naukową, przynoszą końcowe akapity tego opracowania. W sposób syntetyczny a zarazem szczegółowy zestawienie ról życiowych i funkcji opisywanych postaci zilustrowano w postaci tabel (por. Tabela nr 1 i nr 2). W centrum zainteresowania znajdują się zatem poszczególne postaci Janotów Bzowskich. Ich życiorysy poświadczają uosobienie etosu ziemiańskiego i etosu patriotycznego.

Pierwszą postacią zasłużoną dla wyczekiwanej Niepodległej jest w tym opracowaniu **Stefan (Szczepan) Janota Bzowski** powstaniec styczniowy. Był on prawnikiem Józefa Felicjana JB i Teofili JB, a wnukiem Stanisława JB

¹⁵ „Łącznik Rodzinny” 1937, z. 1, s. 5.

¹⁶ *Ibidem*, s. 15.

¹⁷ M. Bzowska-Bakalarz, *Związek Rodowy Janotów Bzowskich...*, s. 63.

¹⁸ *Ibidem*, s. 14.

¹⁹ *Ibidem*, s. 13–14.

Stefan Szczepan Janota Bzowski (1839–1926) – powstaniec styczniowy (drugi z prawej). Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

i Julii ze Zborowskich²⁰. Urodził się w Dobrowodzie w 1839 r.²¹ Jego rodzicami byli Teofil JB i Franciszka z Laskowskich. W 1856 r. w Kielcach ukończył gimnazjum, a następnie studiował górnictwo na Politechnice w Liège w Belgii²². Powrócił do Ojczyzny i wziął udział w powstaniu styczniowym w oddziale włoskiego pułkownika Nullo. Warto podkreślić, że udział w patriotycznym zrywie łączył z wykorzystaniem swoich kwalifikacji fachowych: „Z ramienia Komitetu Centralnego, a potem Tymczasowego Rządu Narodowego był zawiadowcą hut i kuźni żelaza”²³. Organizował zaopatrzenie partii powstańczych w powiecie olkuskim w broń i amunicję. „Oddział pułkownika Francesco Nullo był częściowo

uzbrojony w dostarczone przez Stefana belgijskie sztucery”²⁴. Do powstańczej partii wstąpił jako ochotnik używający pseudonimu „Janota”²⁵. Brał udział w bitwach pod Sławkowem i Krzykawą, po upadku powstania był więziony przez Rosjan²⁶. Dzięki pseudonimowi Rosjanie nie odkryli, kim był tajemniczy „Janota” zaopatrujący waleczny konny oddział rebeliantów w nowoczesną broń, a młody ziemianin uniknął zsyłki i rekwizycji majątku²⁷. Stefan i Emilia pobrali się ok. 1874 r.²⁸ Realizowali pozytywistyczny wzorzec popowstaniowy, poświęcając się prowadzeniu majątków. Gospodarowali w Gorzyczanach w Sandomierskiem (majątku Emilii) do 1880 r. Przenieśli się do Gorzkowa w pow. pińczowskim, od 1902 r. do Kielc. Stefan JB od 1892 r. do śmierci był wybierany radcą Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego²⁹. Stefan JB doczekał wolnej Polski, zmarł 10 maja 1926 r. w Kielcach, a jego pogrzeb, „jako

²⁰ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 21.

²¹ *Ibidem*, s. 25.

²² Z. Janota Bzowski, *Dzieje rodziny Hemplów...*, s. 176.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ K. (Janota) Bzowski, *Rodzina Janotów Bzowskich...*, s. 61.

²⁶ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 25.

²⁷ K. (Janota) Bzowski, *Rodzina Janotów Bzowskich...*, s. 62.

²⁸ Z. Janota Bzowski, *Dzieje rodziny Hemplów...*, s. 176.

²⁹ *Ibidem*, s. 177.

ostatniego w tym mieście powstańca 1863 r., stał się wojskową i narodową manifestacją³⁰.

Z Małopolską związany był **Władysław Wincenty Janota Bzowski**. Urodził się w 1829 r.³¹ z Karola JB i Marianny z Jakóbowskich jako prawnuk Józefa Felicjana. Władysław Wincenty w latach 1841–1844 uczył się w gimnazjum w Rzeszowie. Studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu we Lwowie i na Politechnice w Wiedniu. Podczas Wiosny Ludów zaciągnął się do Gwardii Narodowej walczącej z wojskiem austriackim. Potem pracował jako inżynier w Trieście. Zapamiętany został przede wszystkim jako właściciel i gospodarz majątków ziemskich. Początkowo gospodarował we włościach rodzinnych po matce w okolicach Kolbuszowej i Przeworska³². W 1861 r. ożenił się i osiadł w majątku Pantalowice Dolne (pow. łańcucki), który po żonie przejął na własność. Majątek ten był bardzo zniszczony, a Władysław W. poprawił jego stan m.in. przez zakup inwentarza. Działalność Władysława Wincentego nie ograniczała się do zarządzania majątkiem. Od 1867 r. był członkiem Rady Powiatowej w Łańcucie, a następnie marszałkiem powiatowym łańcuckiego (1878–1884). Władysława W. JB mianowano w 1881 r. honorowym obywatelem Kańczugi i Leżajska. Był „szanowany zarówno przez Polaków, jak i Rusinów”³³. „Szczególną integracyjną i formacyjną rolę odegrały po 1864 roku towarzystwa rolnicze”³⁴. Autonomia galicyjska, mimo zacofania rolniczego i gospodarczego w zaborze austriackim, pozwalała na aktywność ziemian w towarzystwach rolniczych³⁵. Władysław Wincenty w latach 1862–1878 należał do Krakowskiego Towarzystwa Rolniczego, a w latach 1874–1904 do łańcucko-jarosławskiej filii c.k. Towarzystwa Gospodarskiego we Lwowie jako prezes (1894–1904). Sytuacja w Galicji pozwalała na rozwój naukowy w zakresie rolnictwa. Szczególny status przypadł Szkole w Dublanach, formalnie wyższej, która jednak nie mogła nadawać doktoratów. Zgromadziła bardzo dobrą kadrę naukową i istniał przy niej ośrodek badawczy, funkcjonowały stacje doświadczalne, np. botaniczno-rolnicza, torfowa, meteorologiczno-rolnicza i in.³⁶. Władysław W. JB był asystentem demonstratorem w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublanach, propagatorem hodowli drobiu i prezesem Pierwszego Galicyjskiego Towarzystwa Hodowli Drobiu (1894–1904). Interesowały go zagadnienia ekonomiczne. Przyczynił się do powstania lokalnych instytucji finansowych. Prezesował

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 11, s. 11; „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2 na stronie 11 podaje 1828 jako rok narodzin Władysława Wincentego Janoty Bzowskiego. Datę śmierci ten periodyk ustala na rok 1910, gdy w słowniku *Ziemiańscy* rok śmierci to 5 VI 1904 r.

³² *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 11, s. 11–12.

³³ Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 97.

³⁴ S. Brzozowski, *Polskie rolnictwo w XIX wieku* [w:] *Dziedzictwo. Ziemiańscy...*, s. 50.

³⁵ *Ibidem*, s. 46.

³⁶ *Ibidem*, s. 47.

Towarzystwu Zaliczkowemu w Łąncucie, Kasie Zaliczkowej w Jarosławiu i Towarzystwu Wzajemnej Obywatelskiej Pomocy w Jarosławiu³⁷. Zgodnie z etosem ziemiańskim³⁸ Władysław W. został zapamiętany jako zapalony myśliwy. Należał do Galicyjskiego Towarzystwa Łowieckiego. Mniej szczęśliwe było życie osobiste Władysława Wincentego, gdyż po trzech latach małżeństwa w 1864 r. zmarła jego żona, a wkrótce po niej mali synowie. Warto podkreślić, że o sprawy wspólnotowe i narodowe dbał także w pewien sposób „zza grobu”, gdyż obdarzając majątkiem na mocy testamentu swą krewną, zobowiązał ją do przeznaczenia części odziedziczonych środków na remont katedry wawelskiej i na obraz Matki Boskiej w nowym kościele w Pantalowicach.

Zarówno Stefan JB, jak i Władysław Wincenty JB wzięli czynny udział w niepodległościowych zrywach, następnie rozwijali działalność gospodarczą czy oświatową.

Bogusław Stefan Janota Bzowski (1821–1911) (znany też jako Stefan Bogusław JB)³⁹ właściciel Drogini, a także dóbr Radwan i Buk⁴⁰. W 1854 r.

Bogusław Stefan JB (1821–1911). Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

ożenił się z Leonią Stadnicką. Był marszałkiem Rady Powiatowej w Myślenicach. Udzielał się na polu ekonomiczno-gospodarczym, założył Kasę Oszczędności w Myślenicach⁴¹. Zmarł w Krakowie.

Zarówno Stefan, jak i Władysław Wincenty oraz Bogusław Stefan Janotowie Bzowscy są przedstawicielami pokoleń, które po klęsce zrywów niepodległościowych (1848, 1863) podejmują działalność dostępną w teraźniejszych dla nich warunkach gospodarowania i rozwoju w majątkach rodzinnych (początkowo Stefan JB, przez całe życie Władysław Wincenty JB), a potem podejmują działalność w mieście (Stefan JB) i bardzo aktywną działalność w stowarzyszeniach (Bogusław JB, Władysław Wincenty JB).

Jako następne zaprezentujemy sylwetki przedstawicieli rodziny Janotów Bzowskich z pokolenia urodzonego blisko roku 1863, czyli pokolenia dorastającego na ziemiach polskich w okresie popowstaniowym.

³⁷ *Ziemiańscy. Słownik biograficzny...*, cz. 11, s. 12.

³⁸ T. Chrzanowski, *Aneks. Jeździectwo i łowiectwo* [w:] *Dziedzictwo. Ziemiańscy...*, s. 82.

³⁹ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 15.

⁴⁰ *Ibidem*, 2012, z. 6, s. 64.

⁴¹ *Ibidem*, 1938, z. 2, s. 15.

Z ziemią krakowską związany był **Kazimierz Janota Bzowski** (ur. 1861 lub 1864?⁴², zm. 1946). Był praprawnukiem Józefa Felicjana JB, a synem Bogusława JB i Leonii ze Stadnickich⁴³. Studiował w wiedeńskiej Hochschule für Bodenkultur, która umożliwiała zdobycie wykształcenia rolniczego na poziomie akademickim⁴⁴, wobec oporu władz zaborczych do przyznania pełni praw znakomitej szkole w Dublanach. W 1896 r. ożenił się z Wandą z Romeków⁴⁵, a w 1897 r. objął po ojcu majątek Droginią⁴⁶. Postać ta to przykład właściciela ziemskiego z przełomu XIX i XX w. gospodarującego na własnej ziemi, rolnika, działacza społecznego, politycznego, rolniczego. Kazimierz JB włączył się w dostępną Polakom w zaborze austriackim działalność polityczną i w 1913 r. został posłem na Sejm Krajowy we Lwowie z ramienia konserwatystów⁴⁷. Kazimierz JB założył Towarzystwo Rolnicze w Myślenicach, którego był wieloletnim prezesem. Od 1914 r. działał w Powiatowym Komitecie Narodowym w Myślenicach, organizował werbunek i wyposażenie dla Legionów Polskich⁴⁸. Miasto Myślenice nadało mu tytuł honorowego obywatela miasta. Kazimierz działał na rzecz lokalnej społeczności: był kolatorem kościoła w Drogini, podarował materiały budowlane na rzecz wznoszonego gmachu gimnazjum w Myślenicach, podobnie wsparł budowę obserwatorium astronomicznego UJ na górze Łysinie⁴⁹. Za pracę społeczną został uhonorowany Złotym Krzyżem Zasługi⁵⁰. Kazimierz JB zmarł w Krakowie w 1946 r.⁵¹

Kazimierz JB z Drogini (1864–1946) w Karlsbadzie. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

⁴² „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, na stronie 15 podaje 1864 jako rok narodzin Kazimierza JB, podczas gdy publikacja *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 11 na stronie 8 podaje jako rok urodzenia 1861.

⁴³ *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 11, s. 8.

⁴⁴ S. Brzozowski, *Polskie rolnictwo w XIX wieku* [w:] *Dziedzictwo. Ziemiańscy...*, s. 47.

⁴⁵ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 15.

⁴⁶ *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 11, s. 9.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 15.

⁵¹ Czas okupacji niemieckiej czy sowieckiej wykracza poza zakres tego opracowania, jednakże wspomnieć należy o tym, że Kazimierz Janota Bzowski wraz z rodziną wspierał

Stanisław Janota Bzowski (1862–1937) to także przedstawiciel pokolenia zrodzonego chronologicznie blisko powstania styczniowego. Stanisław JB urodził się w Strojnowie w 1862 r. z Aleksandra JB (1830–1899) i Lucyny z Kozierowskich. Dla dziejów rodziny szczególnie istotną jest funkcja pierwszego Starosty Rodowego, powierzona mu przez Związek Rodowy Janotów Bzowskich na zjeździe rodu w Krakowie w 1923 r. Warto wymienić zasługi Stanisława – jako przedstawiciela pokolenia pracującego na rzecz odradzającej się Niepodległej – dla kraju i miejsc oraz społeczności, w których przyszło mu żyć i pracować. Działalność Stanisława JB związana była z Kongresówką. „Po ukończeniu gimnazjum w Kielcach, a potem Uniwersytetu Warszawskiego

Stanisław JB (1862–1937) pierwszy Starosta Rodowy. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

[...] został rejentem w Wieluniu, a potem w Kaliszu, w którym przez zgórą 30 lat zamieszkiwał”⁵². Był ofiarnym społecznikiem. Jeszcze w Wieluniu, gdzie pracował jako notariusz, założył Towarzystwo Muzyczne, a także kasę pożyczkowo-oszczędnościową. Od 1900 r. pracował w Kaliszu, gdzie prezesował Kaliskiemu Towarzystwu Muzycznemu, kaliskiemu Oddziałowi Towarzystwa Krajoznawczego⁵³, Towarzystwu Kredytowemu, Stowarzyszeniu Prawników, przewodził Radzie Miejskiej, a także Sodalicii Mariańskiej.

Aleksander Janota Bzowski (1870–1960) to drugi Starosta Rodowy od 1936 do 1938 r. Urodził się w Zabawie k. Tarnowa. „Po naukach w szkołach średnich w Krakowie ukończył Wyższą Szkołę Lasową, poczem studjował za-budowania potoków górskich w Radstadt i Zell am See”⁵⁴. W latach 1894–1908 mieszkał w Warszawie, w tym czasie zdobywał wiele nagród w wyścigach kon-

działalność ZWZ AK patrz: *Ziemiańscy polscy XX wieku...*, cz. 11, s. 10. Dwór w Drogini został rozebrany w związku z powstaniem zbiornika na rzece Rabie. Dwór obecnie zrekonstruowano i znajduje się w skansenie w Wygietzowie należącym do Muzeum w Chrzanowie. W owym zrekonstruowanym obiekcie na terenie Parku Etnograficznego odbył się w 2009 r. Zjazd rodziny Janotów Bzowskich por. „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6 oraz *Ziemiańscy polscy XX wieku...*, cz. 11, s. 10.

⁵² „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 33.

⁵³ Notując wszechstronną działalność społeczną Stanisława Janoty Bzowskiego rejenta, nie sposób nie wspomnieć o literackich echach kaliskiego środowiska, w którym działała. Maria Dąbrowska w *Nocach i dniach* sportretowała w nieco karykaturalny sposób środowisko społecznikowskie Kalińca (Kalisza).

⁵⁴ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 17.

nych. Był wraz z A. Potockim współwłaścicielem stajni wyścigowej⁵⁵. Zarządzał majątkami leśnymi, m.in. od 1909 do 1921 r. administrował majątkiem Spas w powiecie Stary Sambor. Pełnił funkcję marszałka Rady Powiatowej w Starym Samborze. Organizował kółka rolnicze. Porozumiewał się z polskimi i ruskimi mieszkańcami tych terenów. Podczas wojny bronił miejscowej ludności przed wyzyskiem armii austriackiej. Działal w organizacjach niepodległościowych. W Starym Samborze powołał do życia polskie stowarzyszenie narodowe humanitarne i Ligę Kobiet. Od marca 1916 r. był delegatem skierowanym do pomocy oddziałom legionowym⁵⁶. Był więziony przez Ukraińców. Zbiegł z więzienia. W 1919 r. stawiał się do dyspozycji Legionów Polskich w Chyrowie⁵⁷. W 1920 r. został mianowany komendantem O. L. O. w Starym Samborze i zwerbował kilkuset ochotników, którzy walczyli pod jego dowództwem. Od 1921 r. mieszkał w Krakowie. Był biegłym sądowym w Krakowie i Katowicach. W 1911 r. ożenił się. Zmarł bezdzietnie w Rabie Wyżnej w 1938 r.

Teofil Janota Bzowski (1873–1958) swoją służbę dla odradzającej się Polski i rodaków spełniał jako wychowawca młodzieży poprzez powołanie kapłańskie⁵⁸ w zakonie oo. jezuitów. Był prefektem Zakładu Naukowego w Chyrowie⁵⁹ szkoły prowadzonej przez jezuitów dla młodzieży męskiej, a także kuratorem Związku Chyrowiaków⁶⁰. Był autorem wielu broszur i książek o charakterze religijnym, wychowawczym, długoletnim moderatorem Sodalicji Mariańskiej, a także Kongregacji Aniołów Stróżów. Archiwisci Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego z Krakowa oraz diaryści, pisząc o Chyrowie, wspominają o. Teofila Janotę Bzowskiego jako katechetę, profesora języka i literatury rosyjskiej, wspierającego wychowawcę, pogodnego, oddanego uczniom nauczyciela, „apostoła uśmiechu”, który prowadził formację duchową i naukową, propagatora czytelnictwa, obdarzonego talentem literackim autora prac z zakresu wychowania także o nacechowaniu narodowym⁶¹, o błogosławionych⁶² i świętych jezuitach polskich⁶³. Służył piórem jako wieloletni redaktor pisma konwiktu „Przegląd Chyrowski”⁶⁴. Publikował też

⁵⁵ Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 169.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 170.

⁵⁷ „Łącznik Rodzinny” 1939, z. 3, s. 32.

⁵⁸ „W 1899 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa Pelczara” por. „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 142.

⁵⁹ M. Bzowska-Bakalarz, *Związek Rodowy Janotów Bzowskich...*, s. 65.

⁶⁰ *Chyrowiaczy. Słownik biograficzny wychowanków Zakładu Naukowo-Wychowawczego OO. Jezuitów w Chyrowie, 1886–1939*, oprac. L. Grzebień, J. Kochanowicz, J. Niemiec Kraków 2000; por. też B. Topij-Stempińska, *Nauczyciele szkoły jezuickiej w Chyrowie w literaturze pamiątkarskiej*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2018, s. 67–78.

⁶¹ T. Janota Bzowski (Ks. Tow. Jezus.), *Młodzi*, Kraków 1925.

⁶² *Idem*, *Bł. Andrzej Bobola. Męczennik Tow. Jezus.*, Chyrów 1927.

⁶³ „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 141–143.

⁶⁴ „Kwartalnik Chyrowski. Deo – Patriae – Amicitiae” 1921, z. 1, red. ks. T. Bzowski TJ; „Przegląd Chyrowski. Deo – Patriae – Amicitiae” 1937, z. 1, red. ks. T. Bzowski TJ; por. też inne numery tych pism.

H. Martin PARIS 23. Rue Clignancourt

Ojciec Teofil JB SJ (1873–1958) z Chyrowa (stoi). Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

w czasopismach „Kronika Rodzinna”, „Przegląd”, „Sodalis Marianus”. Jako młody alumn kontaktował się z organizacjami niepodległościowymi, co skutkowało zainteresowaniem jego osobą przez żandarmerię carską⁶⁵. Współtworzył Związek Rodowy Janotów Bzowskich h. Nowina. Jako kapłan odprawiał Msze św. i służył posługą sakramentalną przy różnych wydarzeniach rodzinnych.

Józef Janota Bzowski (1874–1945) jest postacią szczególną, gdyż położył ogromne zasługi w zakresie zachowania tradycji rodzinnych jako współzałożyciel związku rodowego i rodzinnego czasopisma. Józef JB urodził się w 1874 r. z Konstantego i Marii z Łaskich w majątku rodzinnym matki w Lipniku⁶⁶ w okolicy Opatowa, zmarł w 1945 r. w Bobrownikach. W 1893 r. ukończył gimnazjum w Kielcach. Wykształcenie rolnicze zdobył na UJ, gdzie w 1897 r. ukończył pracę dyplomową, która została wydrukowana przez Polską Akademię Umiejętności⁶⁷. Józef JB gospodarował w majątku Lipnik (sandomierskie), potem w majątku Pasztowa Wola niedaleko Iłży. W 1900 r. ożenił się z Wandą z Kozieli-Poklewskich, z którą miał pięciu synów i dwie córki⁶⁸. W 1910 r. Józef kupił Bobrowniki nad Pilicą (440 ha ziemi, łąk i lasów). Oprócz zajmowania się swoim majątkiem i życiem w kręgu własnej rodziny Józef JB drogę życiową przebył, angażując się w różnorodną działalność społeczną. Wykształcenie rolnicze i doświadczenie gospodarskie wykorzystywał, organizując i prowadząc szkolenia rolnicze dla okolicznych gospodarzy wiejskich, szerząc w ten sposób wiedzę rolniczą wśród chłopów. Pomagał także w zorganizowaniu nauki w wiejskiej szkole na miejscu. Majątek oddał w dzierżawę i z sześciorgiem dzieci (najstarszy syn zmarł) przeniósł się w 1917 r. do Warszawy⁶⁹. Ponieważ dzieci wychowywał samotnie, zapamiętany został z jednej strony jako wspaniały ojciec oddany swojej rodzinie, z drugiej zaś jako człowiek

⁶⁵ Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 291.

⁶⁶ *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 1, s. 32.

⁶⁷ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 22.

⁶⁸ Najstarszy syn Konstanty (ur. 1901) zmarł jako dziecko; Jan Bożydar (1903–1971), uczestnik wojny 1920 r., absolwent Szkoły Kadetów w Modlinie (1925 r.) i SGGW w Warszawie (1929 r.), inż. rolnik, ekonomista, pracownik naukowy PAN; Tadeusz Tomasz (1904–1983) gospodarował majątkiem Bobrowniki w latach 1930–1938, był administratorem majątku Raba Wyżna, by pozyskać fundusze dla Bobrownik, w czasie okupacji i tuż przed wojną zarządzał różnymi majątkami, uczestniczył w konspiracji AK, po wojnie więziony, znalazł pracę w przedsiębiorstwach drzewnych w Beskidzie Niskim i Bieszczadach, gdzie pracował jako inspektor transportu konnego, potem także jako wieloletni przewodnik turystyczny i propagator bieszczadzkiej przyrody, nazywany przez dziennikarzy „królem Bieszczadów”; Jerzy (1906–1941), lotnik, kształcił się w Dęblinie, oficer 4 Pułku Lotniczego, zginął jako lotnik dywizjonu 305 podczas bombardowania Bremy, otrzymał odznaczenia: *Virtuti Militari* i czterokrotnie Krzyż Walecznych; Antoni (1908–1982) planował karierę kawalerzysty, ale studiował w SGGW w Warszawie, po studiach administrował majątkiem Rusociny w pow. piotrkowskim. W 1938 r. przejął majątek ojca Bobrowniki, w których gospodarował do 1945 r. Po wojnie utracił dwór oraz majątek i pracował w przedsiębiorstwach melioracyjnych por. *Ziemiańscy XX wieku...*, cz. 1, s. 32–35.

⁶⁹ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 22.

Józef JB (1874–1945) redaktor „Łącznika Rodzinne Janotów Bzowskich” z dziećmi. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

o szerokich horyzontach, wysokich ideałach, który wyznawany system wartości uzewnętrzniał w działalności dziennikarskiej i społecznej. Był publicystą. W swym piśmiennictwie zajmował się tematyką rodzinną, wychowawczą⁷⁰, filozoficzną, społeczną⁷¹. Redagował czasopisma: „Ziemianin” (1917–1920)⁷², „Kronika Chwili”, „Głos Ziemiański”. Był sekretarzem ogólnokrajowej Rady Naczelnej Organizacji Ziemiańskich. Pracował w Związku Izb i Organizacji Rolniczych. W pracy społecznej działał przede wszystkim w Kołach Rodzicielskich i innych zrzeszeniach rodzicielskich⁷³, „udzielał się w pracach Macierzy Szkolnej, Towarzystwa Przyjaciół Harcerstwa”⁷⁴. Działał we władzach Towarzystwa Edukacji Narodowej oraz Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich⁷⁵.

⁷⁰ J. Janota Bzowski, *Szkoła i rodzina. Ich wzajemny stosunek i formy współżycia*, Lwów–Warszawa 1930.

⁷¹ *Idem*, *O zgodę w Rzeczypospolitej. Rozważania na dobre*, Warszawa 1935.

⁷² M. Bzowska-Bakalarz, *Związek Rodowy Janotów Bzowskich...*, s. 62.

⁷³ J. Janota Bzowski, *Koło Rodzicielskie, oparte o swą centralę, jako najwłaściwsza forma współpracy rodziny i szkoły* [w:] *idem*, *Szkoła i rodzina. Ich wzajemny stosunek i formy współżycia*, Lwów–Warszawa 1930. Jak pokazuje exlibris, egzemplarz książki był wcześniej w posiadaniu Jadwigi Popielówny w pałacu w Kurozwękach.

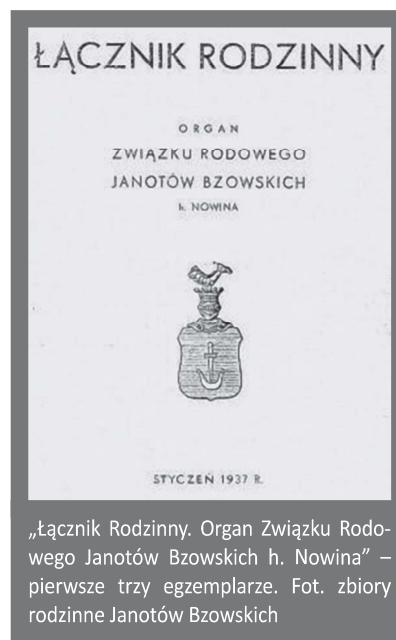
⁷⁴ *Ziemianie polscy XX wieku...*, cz. 1, s. 33.

⁷⁵ Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 225.

Był długoletnim prezesem Koła Rodzicielskiego przy Gimnazjum im. J. Zamoyckiego, do której to szkoły uczęszczali jego uczniowie. W 1925 r. stał się wieloletnim prezesem Zjednoczenia Zrzeszeń Rodzicielskich w Polsce, które to Zrzeszenie sam powołał. Wszedł do Archidiecezjalnej Rady Akcji Katolickiej w 1933 r. Zgromadził bogate archiwum pamiątek rodzinnych. Ogromną zasługą Józefa Janoty Bzowskiego było powołanie czasopisma rodzinnego „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina”, którego to periodyku został redaktorem⁷⁶. Potomkowie Józefa JB wychowani w tak świadomy sposób w systemie wartości przekazywanym im przez ojca w swych wyborach życiowych kierowali się drogą służby i patriotyzmu.

Siedemnastoletni Jan Bożydar JB bronił Ojczyzny w wojnie z bolszewikami, walcząc w 1 PSz, do którego wstąpił ochotniczo w lipcu 1920 r.

Konstanty Janota Bzowski (1878–1960) to trzeci Starosta Rodowy. Po ukończeniu kieleckiego gimnazjum uzyskał w 1902 r. na Uniwersytecie w Petersburgu tytuł kandydata Nauk. Opublikował 88 publikacji z zakresu geografii (w tym osiem monografii). Podręczniki do geografii Polski i geografii powszechnej autorstwa Konstantego JB⁷⁷, uznane ówczesnie za metodycznie nowatorskie, do dziś cieszą się sławą. Były wielokrotnie wznawiane, jak siedmiokrotnie wydana od 1918 r. *Geografia Polski w dawnych granicach*⁷⁸ czy *Zarys geologii i mineralogii*⁷⁹. Pracę nauczycielską rozpoczął już w 1903 r. w Łomży, w 1915 r. został dyrektorem szkoły realnej w Kaliszu, a w 1922 r. obdarzono go funkcją wizytatora Kuratorium Okręgu Szkolnego w Łodzi⁸⁰. Jego zaangażowanie społeczne przejawiało się w pracy w Towarzystwie

⁷⁶ „Łącznik Rodzinny” 1937, z. 1; *ibidem*, 1938, z. 2; *ibidem*, 1939, z. 3. Pozostałe trzy zeszyty „Łącznika Rodzinnego JB...” ukazały się po wojnie, w tym zeszyt 4 w Londynie w 1978 r., dzięki pracy Jana Janoty Bzowskiego i jego żony Kazimiery Janoty Bzowskiej z Miarów.

⁷⁷ K. Bzowski, *Geografia w postaci zadań, ćwiczeń i zagadnień*, Warszawa 1927; *idem*, *Geografia dla VI klasy gimnazjum. Lądy i morza pozaeuropejskie*, Warszawa 1932.

⁷⁸ *Idem*, *Geografia Polski w dawnych granicach: podręcznik szkolny dla młodzieży w wieku powyżej 15 lat: z licznymi rysunkami i mapkami*, wyd. I, Warszawa 1918.

⁷⁹ *Idem*, *Zarys geologii i mineralogii dla uczniów klas starszych szkół średnich*, wyd. III, Kalisz 1918.

⁸⁰ Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 344.

Krajoznawczym, którego był założycielem i pierwszym prezesem w Łomży⁸¹ oraz w Towarzystwie Przyrodniczym i Geograficznym, które „wielokrotnie [...] reprezentował na międzynarodowych zjazdach i kongresach”⁸². W latach 1910–1914 brał udział w zarządzaniu Towarzystwem Krajoznawczym w Kaliszu. Przyczynił się do powstania Muzeum Ziemi Kaliskiej⁸³. W latach 1906–1907 działał w Macierzy Szkolnej w Kielcach. Był prezesem Zrzeszenia Polskich Nauczycieli Geografii.

Henryk Janota Bzowski (1879–1915) syn Stefana i Emilii, w 1898 r. ukończył gimnazjum w Kielcach, a w 1903 r.⁸⁴ Politechnikę Warszawską⁸⁵. Prowadził biuro melioracyjne w Warszawie. Wydał *Melioracje wodne w gospodarstwach rolnych*. Był architektem miasta Łodzi od 1910 r. „Zamiłowany koniarz. Pracował w instytucjach, mających za zadanie popieranie hodowli konia”⁸⁶. Podczas I wojny światowej powołany jako chorąży rezerwy do armii rosyjskiej. Służył m.in. jako inspektor drogowy i podczas pełnienia tej funkcji zginął w 1915 r. w wypadku samochodowym we Wschodniej Małopolsce i został pochowany w Stanisławowie.

Karierę wojskową realizował **Władysław Janota Bzowski** (1885–1945), który doświadczenie ułana, zarazem znawcy i hodowcy koni wykorzystał

też w wolnej Polsce. Władysław Roman Erazm Kazimierz JB urodził się w 1885 r. we Lwowie. Ukończył Theresianum i szkoły wojskowe w Wiedniu. Był absolwentem dwuletniej Wyższej Szkoły Jazdy w Wiedniu (1910 r.). W 1904 r. został mianowany podporucznikiem ułanów w armii austriackiej, w 1911 r. nadporucznikiem, a w 1915 r. rotmistrzem. W czasie I wojny światowej był dwukrotnie ranny (1914 i 1915 r.), a także dwukrotnie odznaczony medalami za waleczność. W 1918 r. wykładał w Akademii Technicznej w Mödling pod Wiedniem⁸⁷ i w Szkole Kawalerii w Märisch

Władysław JB (1885–1945) pułkownik (portret pędzla Jerzego Kossaka). Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Ibidem*, s. 345.

⁸³ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 27.

⁸⁴ Według Z. Bzowskiego Henryk JB studiował architekturę na Uniwersytecie w Petersburgu por. Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 350.

⁸⁵ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 27.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 12.

Upamiętnienie Władysława JB – Pomnik Pamięci Żołnierzy 8 Pułku Ułanów poległych w służbie Ojczyzny 1918–1945. Cmentarz Rakowicki w Krakowie. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

Tablica poświęcona płk. Władysławowi JB na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

Weisskirchen (Szkoła Kadetów w Hranicach na Morawach)⁸⁸. W 1912 r. mianowano go cesarsko-królewskim szambelanem. Był również adiutantem cesarzowej Zyty⁸⁹. Pierwsze małżeństwo Władysława JB z Marią z Kossaków (1916 r.), późniejszą Marią Pawlikowską-Jasnorzewską, uznano za nieważne. W 1919 r. zawarł związek małżeński z Heleną Jordanówną herbu Trzy Trąby. Ślub odbył się w katedrze na Wawelu⁹⁰. 8 listopada 1918 r. wstąpił do armii polskiej w stopniu rotmistrza. Jako dowódca pełnił funkcję w Szkole Podchorążych Kawalerii i Szkole Brygady Oficerów Kawalerii w Starej Wsi pod Warszawą. Pracował jako instruktor w Szkole Kawalerii w Grudziądzu. Wśród odznaczeń Władysława JB znajduje się Medal Pamiątkowy Za Wojnę 1918–1921 r. W 1922 r. w randze podpułkownika objął dowództwo 8 Pułku Ułanów Księcia Józefa Poniatowskiego. Od 1928 r. już w randze pułkownika został przeniesiony w stan spoczynku. Aktywnie działał w stowarzyszeniach hodowli koni, wpisując się w ten sposób w tradycję ziemiańską⁹¹. Był inspektorem Związku Hodowców Koni przy Małopolskim Towarzystwie Rolniczym. Podczas okupacji współtworzył struktury ZWZ. Był członkiem Zbrojnego Pogotowia Narodu, członkiem sztabu okręgu Kraków⁹². W lipcu 1944 r. został aresztowany. Zginął w obozie koncentracyjnym w 1945 r., „w pierwszych dniach maja, na 5 dni przed końcem wojny”⁹³.

Włodzimierz Janota Bzowski (1881–1942) to absolwent studium w Dublinach, ziemianin, inżynier rolnik, poseł na Sejm. Jego praca koncentrowała się wokół podniesienia poziomu gospodarowania na wsi, przeciwdziałania biedzie i zacofaniu wśród ludności wiejskiej. Niestrudzenie działał jako pionier spółdzielczości i promotor kółek rolniczych. Jako młody człowiek ujawnił zdolności literackie, gdy stworzył m.in. zbiór nowel *Brat Miłosierdzia*. Te pierwsze próby prozatorskie były wydawane w „Gazecie Lwowskiej”, w której kierownikiem działu literackiego był Kornel Makuszyński. Włodzimierz JB napisał szereg broszur z zakresu spółdzielczości. Wcześniejsza, *Po co zakładamy kółka rolnicze*⁹⁴, opublikowana jeszcze pod zaborem rosyjskim, stanowi przykład kształtowania postaw rodaków, szerzenia wiedzy z zakresu organizacji rolnictwa jeszcze przed odzyskaniem niepodległości. Na początku tekstu

⁸⁸ Edyta Stein (św. Teresa Benedykta od Krzyża) pełniła służbę sanitarną w szpitalu urządzonym w Szkole Kawalerii w Hranicach na Morawach. W 1915 r. opiekowała się polskim rotmistrzem ciężko rannym po postrzale w plecy: „Był to jakiś polski rotmistrz, którego wieziono z sali operacyjnej do pokoju oficerskiego” por. E. Stein, *Pisma*, t. 1: *Dzieje pewnej rodziny żydowskiej*, Kraków 2000, s. 284.

⁸⁹ K. (Janota) Bzowski, *Rodzina Janotów Bzowskich...*, s. 60.

⁹⁰ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 12.

⁹¹ S. Deskur, *Hodowla koni w Polsce* [w:] *Dziedzictwo. Ziemianie polscy...*, s. 72–82.

⁹² Informacja uzyskana z IPN w Krakowie.

⁹³ K. (Janota) Bzowski, *Rodzina Janotów Bzowskich...*, s. 60.

⁹⁴ W. Bzowski, *Po co zakładamy kółka rolnicze*, Warszawa 1907.

odnajdujemy echa niewielkiej autonomii dla działalności rodaków wywalczonej w latach 1905–1907: „W kraju naszym żywo powstają jedno za drugim Kółka Rolnicze. [...] Ano zelżał »mróz polityczny« w państwie rosyjskim i zrzucamy ze siebie »kożuchy milczenia« [...] i zabieramy się z rozmachem do roboty»⁹⁵. W 1914 r. Włodzimierz znalazł się w Rosji. W Moskwie współredagował „Ognisko Polskie”⁹⁶. Na Wschodzie w 1917 r. opublikował dla polskich wygnańców książkę *Nie rzucim ziemi skąd nasz ród*. Po powrocie do kraju w 1918 r. został redaktorem „Poradnika kółek rolniczych”⁹⁷. W wolnej Polsce wydano: *Co to jest kooperacja, Jak rolnicy w Danii doszli do zamożności*⁹⁸, *Praca społeczno-gospodarcza wsi wielkopolskiej, Wieś polska i czeska*. Prace te zagadnienia wsi i rolnictwa ukazują na tle szerszym, m.in. w związku z potrzebą integracji ziem polskich z trzech zaborów, o czym pisał W. Bzowski: „Wobec zjednoczenia ziem polskich staje się potrzebnem zbliżenie się rodaków z różnych byłych zaborów”⁹⁹. Postawę patriotyczną wyrażał poprzez postulat kształtowania postaw i wzmacniania ducha narodowego jako ideową podstawę dla działań spółdzielczych we wstępie do książeczki o kooperacji: „Długoletnia niewola poczyniła duże szczyby [...]. To, co było atakowane najgwałtowniej – duch polski zachował się w pełnym blasku swych sił żywotnych. Potęga państwa i wielkość narodu – muszą się jednak opierać i na pierwiastkach materialnych, na zamożności i powszechnym dobrobycie”¹⁰⁰. W tekstach Włodzimierza JB z lat 1918–1930 obecne są cechy polszczyzny z okresu dwudziestolecia międzywojennego¹⁰¹, zagadnienie to pozostaje poza zakresem artykułu. Według relacji syna propagatora spółdzielczości Włodzimierza JB, czyli Zdzisława Janoty Bzowskiego, jego ojciec wprowadzał w czyn głoszone przez siebie idee. Na początku lat dwudziestych XX w. założył spółdzielnię rolniczą w majątku Wołkowysko. Była to na owe czasy jedna z największych w kraju spółdzielni rolniczo-handlowych. Włodzimierz JB zakładał gminne kasy oszczędnościowe i spółdzielnie mleczarskie oraz jajczarskie¹⁰². Był prezesem Towarzystwa Kółek Rolniczych w Białymstoku, którego działalność w tym mieście i rejonie sam zainicjował. Był posłem na Sejm w latach trzydziestych. Włodzimierz JB zmarł na zesłaniu w ZSSR w 1942 r.

W opracowaniu nie sposób pominąć kobiet przedstawicielek rodziny Janotów Bzowskich. Spośród bardzo wielu, które spełniały swą służbę dla rodziny

⁹⁵ *Ibidem*, s. 3.

⁹⁶ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 27.

⁹⁷ Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 357.

⁹⁸ W. Bzowski, *Jak rolnicy w Danii doszli do zamożności*, Warszawa 1920.

⁹⁹ *Idem*, *Praca społeczno-gospodarcza wsi wielkopolskiej*, wyd. 2, Warszawa 1921, s. 1.

¹⁰⁰ *Idem*, *Co to jest spółdzielczość rolnicza*, wyd. III uzup., Warszawa 1930, s. 3.

¹⁰¹ E. Woźniak, *Przełomowe dwudziestolecie. Lata 1918–1939 w dziejach języka polskiego*, Łódź 2020.

¹⁰² Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 358.

i ojczyzny jako żony, matki, obywatelki, patriotki, czy też jako osoby samotne, społecznice, nauczycielki, czy też jako osoby konsekrowane, wspominamy tu tylko wybrane. **Emilia Janotowa Bzowska** z Hemplów (1851–1929) kształciła się jako wolna słuchaczka na Sorbonie w Paryżu w latach 1871–1872. Zdobyć tak wysokiego wykształcenia przez kobietę z rodziny ziemiańskiej w XIX w. stanowi chlubny wyjątek, gdyż – jak podkreślają badacze życia dziewiętnastowiecznych rodzin ziemiańskich, zgodnie z oczekiwaniami wobec przyszłych zadań kobiety – żony, matki i pani domu, młodej pannie ze sfery ziemiańskiej wystarczyło ukończenie pensji dla panien¹⁰³. W dojrzałym życiu pracowała społecznie zgodnie ze stawianymi sobie i innym wymaganiami oraz standardami. Udzielała się w organizacjach katolickich, była prezeską Sodalitji Mariańskiej w Kielcach¹⁰⁴.

Jedyną córką Stefana i Emilii była **Wanda JB** (1877–1937) szarytka¹⁰⁵. Wstąpiła w 1900 r. do Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia ku zaskoczeniu rodziny¹⁰⁶, przyjmując imię zakonne **s. Emilii**, później **s. Marii**. Swoje życie poświęciła ofiarnej pracy. Awansowała na stanowisko wizytatorki Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia Małopolski. Zarządzała majątkiem, z którego dochód szedł na utrzymanie osiemdziesięciu szpitali i sierocińców oraz innych instytucji charytatywnych. Formowała duchowo bardzo wiele sióstr¹⁰⁷. Jej pogrzeb, w którym uczestniczył ks. arcybiskup Adam Sapieha, stał się dużą manifestacją mieszkańców Krakowa. Dla uznania jej zasług odbywał się przy biciu dzwonów wszystkich kościołów krakowskich.

Pokolenie urodzone w końcu XIX w. reprezentuje **Maria Janota Bzowska** (1889–1949) z d. Zagórska, która przyszła na świat w 1889 r. w miejscowości Tałaję w guberni wołyńskiej¹⁰⁸. Gimnazjum Żeńskie w Kijowie ukończyła w 1906 r. ze złotym medalem i uzyskała uprawnienia nauczycielki domowej. Osiemnastoletnia Maria ukończyła jeszcze w 1907 r. kurs pedagogiczny i uzyskała specjalizację z matematyki¹⁰⁹. Zgodnie z tradycją rodzinną w domu kultywowano wychowanie patriotyczne i opór wobec carskiej władzy. Maria była więziona w kijowskiej Łukjanówce za udział w ruchu rewolucyjnym

¹⁰³ D. Rzepniewska, *Rodzina ziemiańska w Królestwie Polskim* [w:] *Spółeczeństwo polskie XVIII i XIX wieku*, t. 9: *Studia o rodzinie*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1991, s. 169.

¹⁰⁴ Z. Janota Bzowski, *Dzieje rodziny Hemplów...*, s. 175.

¹⁰⁵ *Idem*, *Kronika Bzowskich...*, s. 354.

¹⁰⁶ Decyzję Wandy JB o podjęciu drogi zakonnej przyjęto ze zdumieniem, ponieważ była osobą towarzyską, mającą powodzenie. Przekaz rodzinny głosi, że do wybranego klasztoru kazała się zawieźć wprost z balu, w którym uczestniczyła por. Z. Janota Bzowski, *Kronika Bzowskich...*, s. 355.

¹⁰⁷ „Łącznik Rodzinny” 1938, z. 2, s. 32–33.

¹⁰⁸ M. Bzowska-Bakalarz, „*I potem gdy będą kwiaty...*”, s. 40–42.

¹⁰⁹ *Eadem*, *Wspomnienie o mojej babci Marii Bzowskiej z d. Zagórskiej – nauczycielki języka polskiego w Liceum im. Joachima Chreptowicza w Ostrowcu Świętokrzyskim* [w:] „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 214.

1905 r.¹¹⁰ W 1915 r. wyszła w Kijowie za mąż za Stanisława Janotę Bzowskiego (ur. 1893 r.) syna Władysława JB i Wincentyny z Domańskich¹¹¹, a w 1916 r. urodził się syn Andrzej JB. Po ślubie wraz z mężem uczestniczyła czynnie w grupie niepodległościowej ze środowiska nauczycielskiego i inteligenckiego, spojenego więzami koleżeńskimi. Od 1917 do 1921 r. pracowała jako nauczycielka, m.in. w Gimnazjum Żeńskim Popierania Szkoły Średniej w Kijowie. W 1923 r. uzyskała potwierdzenie polskiego obywatelstwa i od 1 września 1923 r. rozpoczęła pracę nauczycielską w Państwowym Gimnazjum Męskim w Ostrowcu Świętokrzyskim im. Joachima Chreptowicza. Kwalifikacje nauczycielskie doskonaliła na kursach nauczycielskich w latach 1922, 1923 i 1925. Na podstawie pracy dyplomowej i zdanego egzaminu uzyskała w 1927 r. dyplom nauczyciela szkół średnich¹¹². Została zapamiętana jako wymagający i zasłużony pedagog.

Maria z Zagórskich JB (1889–1949) z synem Andrzejem. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

Helena Janota Bzowska po mężu **Kunachowicz** (1897–1970) była córką Kazimierza JB z Drogini i Wandy z Romerów. Wychowana w rodzinnej Drogini w duchu religijnym i patriotycznym, ukończyła gimnazjum ss. Niepokalanek w Nowym Sączu¹¹³. Znała perfekcyjnie język francuski, niemiecki oraz bardzo dobrze angielski. Jej zainteresowania obejmowały historię literatury i sztuki, a także ogrodnictwo i astronomię. Naukę ogrodnictwa kontynuowała w szkole ogrodniczej w Wiedniu. Czas, gdy po ukończeniu szkoły wróciła do rodzinnego majątku, przypadł na okres I wojny światowej i wojny z bolszewikami. Helena JB ukończyła w tym czasie szkołę pielęgniarek z praktyką na oddziale chirurgicznym. W 1922 r. wyszła za rotmistrza 2 Pułku Szwoleżerów

¹¹⁰ W. Zagórski, *Wolność w niewoli*, Londyn 1971; por. „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 214–215.

¹¹¹ „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 132–133.

¹¹² M. Bzowska-Bakalarz, *Wspomnienie o mojej babci...*, s. 216.

¹¹³ „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 65.

Maria JB z mężem Stanisławem JB (od lewej) w Kijowie w 1916 r. wśród kolegów, w grupie młodych walczących o niepodległość. Fot. zbiory rodzinne Janotów Bzowskich

Rokitniańskich Andrzeja Jastrzębca Kunachowicza, późniejszego pułkownika dowódcy dwudziestego pułku ułanów w Rzeszowie¹¹⁴, „wyjechała do Lwowa, już jako żona podpułkownika, nowego dowódcy sławnego 14. Pułku Ułanów Jazłowieckich”. Działała jako przewodnicząca Rodziny Wojskowej, urządzając pogadanki m.in. z zakresu historii literatury pięknej. Okres dwudziestolecia oznaczał dla Heleny Kunachowiczowej pełnienie obowiązków żony oficera Wojska Polskiego. Podczas okupacji zajmowała się gospodarstwem domowym dla wielu domowników w Drogini, prowadziła tajne nauczanie, a także w ramach akcji „Tarcza Uprawa”¹¹⁵ zaopatrywała w żywność stacjonujących na Kamienniku i Łysinie akowców z okolicznych lasów¹¹⁶.

Przywołani tu przedstawiciele rodu Janotów Bzowskich byli w większości ludźmi o rozległych zainteresowaniach, wszechstronnej wiedzy, podejmującymi bogatą działalność. W analizowanych życiorysach znajdujemy punkty wspólne: wykształcenie rolnicze (Kazimierz JB, Józef JB), działalność w towarzystwach rolniczych (Władysław Wincenty JB, Kazimierz JB, Włodzimierz JB), udział w kształceniu rolniczym (Władysław Wincenty JB), współtworzenie towarzystw finansowych, w tym kredytowych i ubezpieczeniowych (Stefan JB, Władysław Wincenty JB, Bogusław JB, Stanisław JB) innych towarzystw, np. muzycznych, krajoznawczych (Stanisław JB, Konstanty JB), praca naukowa

¹¹⁴ *Ibidem*, 1938, z. 2, s. 15.

¹¹⁵ M. Rudziński, „Uprawa” vel „Tarcza” [w:] *Dziedzictwo. Ziemianie polscy...*, s. 259–276.

¹¹⁶ „Łącznik Rodzinny” 2012, z. 6, s. 66.

(Konstanty JB), praca nauczycielska i wychowawcza (Maria JB), praca społeczna (Józef JB, Stanisław JB, Konstanty JB, Maria JB, Emilia JB, Helena Kunachowicz z JB), publicystyka, pedagogika (Józef JB, Teofil JB), wojskowość (Władysław JB płk), udział w zrywach niepodległościowych (Stefan Szczepan JB, Władysław Wincenty JB, Maria JB) lub sprzyjanie im, np. przez pomoc materialną (Kazimierz JB), działalność polityczna (Kazimierz JB, Włodzimierz JB, Aleksander JB), religijność, działalność na rzecz Kościoła, praca w stowarzyszeniach katolickich (Emilia JB, Wanda JB, Stanisław JB, Teofil JB), fundatorzy świątyni i parafii (Władysław Wincenty JB, Bogusław JB). Przedstawiciele rodu Janotów Bzowskich (szczególnie aktywnie Stanisław JB, Józef JB, Teofil JB, Aleksander JB, Konstanty JB) działali w związku rodzinnym Związku Rodowym Janotów Bzowskich herbu Nowina powstałym w Krakowie w lipcu 1923 r. podczas pierwszego Zjazdu Rodowego. Tabela nr 1. *Aktywność społeczna, kulturalna i polityczna Janotów Bzowskich* oraz Tabela nr 2. *Aktywność naukowa, wychowawcza, popularyzatorska i religijna* – ilustrują konkretne zaangażowania poszczególnych osób opisanych w tym artykule i wskazują na kształtowanie postaw społeczeństwa po klęsce 1863 r. por. Aneks Tabela nr 1, Tabela nr 2.

Przedstawiciele pokolenia, które prowadziło aktywne życie w latach 1863–1921, przekazali swoim dzieciom i następcom wzorce postępowania i służby Ojczyźnie¹¹⁷. Wyniesiony ze środowiska rodzinnego przykład i system wartości był i jest dla potomków rodu wyznacznikiem ich dróg życiowych. Świadczą o tym patriotyczne, często bohaterskie postawy i czyny członków rodziny podczas II wojny światowej, a także w Polsce powojennej, w której wbrew przeciwnościom i przeszkodom stawianym osobom o pochodzeniu szlacheckim, znajdowali takie miejsce w społeczeństwie, by dalej stanowić jego twórczą część.

Bibliografia

I. Źródła prasowe

- Bzowska-Bakalarz M., „*I potem gdy będą kwiaty rósć w ogrodzie...*” – o historii *Marii, ochrzczonej przez księdza Adama Mickiewicza*, „Rota” 2007, nr 4, s. 40–42.
- Bzowska-Bakalarz M., *Wspomnienie o mojej babci Marii Bzowskiej z d. Zagórskiej* [w:] „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” 2012, z. 6, s. 214–218.
- „Kwartalnik Chyrowski. Deo – Patriae – Amicitiae” 1921, z. 1.
- „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” 1937, z. 1.

¹¹⁷ Autorki artykułu dziękują prof. Przemysławowi Waingertnerowi (1969–2024) za lekturę tekstu i cenne uwagi. Dziękują również księdzu prof. Waldemarowi Glińskiemu za wskazówki bibliograficzne.

- „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” 1938, z. 2.
- „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” 1939, z. 3.
- „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” 1978, z. 4.
- „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” 2012, z. 6.
- „Przegląd Chyrowski. Deo – Patriae – Amicitiae” 1937, z. 1.

II. Źródła nieopublikowane

Janota Bzowski Z., *Kronika Bzowskich 1376–1976*, Warszawa 1976–1977.

III. Opracowania i artykuły

- Brzozowski S., *Polskie rolnictwo w XIX wieku* [w:] *Dziedzictwo. Ziemianie polscy i udział ich w życiu narodu*, red. T. Chrzanowski, Kraków 1995.
- Bzowska-Bakalarz M., *Związek Rodowy Janotów Bzowskich h. Nowina*, „Wiadomości Ziemiańskie” 2007, nr 29.
- Bzowski K., *Geografia dla VI klasy gimnazjum. Lądy i morza pozaeuropejskie*, Warszawa 1932.
- Bzowski K., *Geografia Polski w dawnych granicach: podręcznik szkolny dla młodzieży w wieku powyżej 15 lat: z licznymi rysunkami i mapkami*, wyd. I, Warszawa 1918.
- Bzowski K., *Geografia w postaci zadań, ćwiczeń i zagadnień*, Warszawa 1927.
- Bzowski K., *Zarys geologii i mineralogii dla uczniów klas starszych szkół średnich*, wyd. III, Kalisz 1918.
- Bzowski W., *Co to jest kooperacja*, Warszawa 1921.
- Bzowski W., *Co to jest spółdzielczość rolnicza?*, wyd. III uzup., Warszawa 1930.
- Bzowski W., *Jak rolnicy w Danji doszli do zamożności*, Warszawa 1920.
- Bzowski W., *Nie rzucim ziemi z kąd nasz ród!*, Moskwa 1917.
- Bzowski W., *Po co zakładamy kółka rolnicze*, Warszawa 1907.
- Bzowski W., *Praca społeczno-gospodarcza wsi wielkopolskiej*, wyd. II, Warszawa 1921.
- Bzowski W., *Wieś polska i wieś czeska*, Warszawa–Kraków–Poznań–Łódź–Lublin 1921.
- Bzowski Janota J., *O zgodę w Rzeczypospolitej. Rozważania na dobre*, Warszawa 1935.
- Bzowski Janota J., *Samoobrona duszy polskiej*, Lwów–Warszawa 1923.
- Bzowski Janota J., *Szkola i rodzina. Ich wzajemny stosunek i formy współżycia*, Lwów–Warszawa 1930.
- Bzowski (Janota) K., *Rodzina Janotów Bzowskich*, „Verbum Nobile” 2003, nr 15.

- Bzowski Janota T. (Ks. Tow. Jezus.), *Bł. Andrzej Bobola. Męczennik Tow. Jezus*, Chyrow 1927.
- Bzowski Janota T. (Ks. Tow. Jezus.), *Młodzi*, Kraków 1925.
- Bzowski Janota Z., *Dzieje rodziny Hemplów*, Warszawa 1987.
- Chyrowiaczy. Słownik biograficzny wychowanków Zakładu Naukowo-Wychowawczego OO. Jezuitów w Chyrowie, 1886–1939*, oprac. L. Grzebień, J. Kochanowicz, J. Niemiec, Kraków 2000.
- Chrzanowski T., *Aneks. Jeździectwo i łowiectwo* [w:] *Dziedzictwo. Ziemianie polscy i udział ich w życiu narodu*, red. T. Chrzanowski, Kraków 1995.
- Dąbrowska M., *Noce i dnie*, t. 1–3, Warszawa 1997.
- Deskur S., *Hodowla koni w Polsce* [w:] *Dziedzictwo. Ziemianie polscy i udział ich w życiu narodu*, red. T. Chrzanowski, Kraków 1995.
- Gajda A., *Polska monografia popularnonaukowa przełomu XIX i XX wieku. Studium genologiczne*, Łódź 2020.
- Gałka B., *Ziemianie i ich organizacje w Polsce lat 1918–1939*, Toruń 2002.
- Leskiewiczowa J., *Głos w dyskusji* [w:] *Dwór polski w XIX wieku. zjawisko historyczne i kulturowe*, red. J. Baranowski, Warszawa 1992.
- Leskiewiczowa J., *Zamiast wstępu* [w:] *Zemiaństwo polskie 1795–1945. Zbiór prac o dziejach warstwy i ludzi*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1985.
- Łuczak A., *Polscy ziemianie. Szkice o losach i dziedzictwie*, Warszawa 2020.
- Roszkowski W., *Wielka własność ziemiska* [w:] *Encyklopedia historii Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Tomaszewski, Warszawa 1999.
- Rudziński M., „Uprawa” vel „Tarcza” [w:] *Dziedzictwo. Ziemianie polscy i udział ich w życiu narodu*, red. T. Chrzanowski, Kraków 1995.
- Rychlik I., *Zemiaństwo polskie 1789–1864. Zróżnicowanie społeczne*, Warszawa 1983.
- Rzepniewska D., *Rodzina ziemiańska w Królestwie Polskim* [w:] *Spółeczeństwo polskie XVIII i XIX wieku*, t. 9: *Studia o rodzinie*, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1991.
- Stein E. (św. Teresa Benedykta od Krzyża), *Pisma*, t. 1: *Dzieje pewnej żydowskiej rodziny*, Kraków 2000.
- Topij-Stempińska B., *Nauczyciele szkoły jezuickiej w Chyrowie w literaturze pamiętnikarskiej*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2018.
- Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Lublin 2004.
- Woźniak E., *Przełomowe dwudziestolecie. Lata 1918–1939 w dziejach języka polskiego*, Łódź 2020.
- Zagórski W., *Wolność w niewoli*, Londyn 1971.
- Zatorska A., „Łączniki Rodzinne” Związku Rodowego Janotów Bzowskich – *periodyk w służbie tradycji. Z zagadnień genologicznych, pragmatycznych i stylistycznych* [w:] *Nasz język w przeszłości – Nasza przeszłość w języku*, cz. 2, red. I. Kępka i L. Warda-Radys, Gdańsk 2014.
- Zatorska A., *Aksjofera portretów Janotów Bzowskich – dyskretna neutralność oficjalnych biogramów i emocjonalność rodzinnych wspomnień. Księga jubileuszowa*

wa dedykowana Profesor Danucie Bieńkowskiej [w:] *Na szlakach dawnej i współczesnej polszczyzny*, red. D. Kowalska, A. Lenartowicz-Zagrodna, M. Pietrzak, E. Woźniak, Łódź 2023.

Ziemianie polscy XX wieku. Słownik biograficzny, cz. 1, red. J. Leskiewiczowa, Warszawa 1992.

Ziemianie polscy XX wieku. Słownik biograficzny, cz. 11, red. T. Epsztejn, Warszawa 2016.

Streszczenie

W artykule przedstawiono sylwetki szesnastu przedstawicieli (12 mężczyzn i 4 kobiety) rodu Janotów Bzowskich herbu Nowina żyjących w zaborze rosyjskim i austriackim, a w wolnej Polsce w różnych częściach kraju, ale w większości w Małopolsce (Kraków, Kielce), ale też (Warszawa, Kalisz). Osoby ukazane w tekście poprzez swoją działalność kształtowały postawy społeczeństwa po 1863 r. Janotowie Bzowscy zdobywali wykształcenie, często rolnicze, gospodarowali w majątkach, tworzyli kółka rolnicze, inicjowali spółdzielczość. Działalność gospodarczo-ekonomiczna manifestowała się w towarzystwach kredytowych i kasach pożyczkowych. W zakresie działalności społecznej na podkreślenie zasługuje aktywność w różnego rodzaju towarzystwach, np. rolniczych, prawników, krajoznawczych, muzycznych, wychowawczych i rodzicielskich. W 1923 r. założyli w Krakowie Związek Rodowy Janotów Bzowskich herbu Nowina. Wydawali unikatowe czasopismo rodzinne „Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” (1937–1939). Janotowie Bzowscy uczestniczyli w zrywach niepodległościowych lub wspierali czyn niepodległościowy, np. legionowy. Walczyli podczas I wojny światowej i w latach (1918–1921). Podejmowali zawody inteligenckie, jak praca naukowa, nauczanie, publicystyka, zawody prawnicze. Działali charytatywnie. Wspierali lokalne społeczności, inicjowali powstanie różnych instytucji, np. szkół. Finansowali rozmaite przedsięwzięcia, jak budowa obserwatorium astronomicznego UJ czy remont kaplicy wawelskiej. Uczestniczyli jako fundatorzy w budowaniu czy wyposażaniu świątyń. Brali udział w życiu religijnym, w stowarzyszeniach i ruchach chrześcijańskich. Cechowała ich świadomość bycia twórczą częścią społeczeństwa. Wychowywali młode pokolenie. Własnym przykładem i poprzez system wartości przekazywali wzorce następcom.

Słowa kluczowe: ziemianie, Janota Bzowscy, Małopolska, Kraków, Kielce

Abstract

Representatives of the Janota Bzowski Family. Different Ways of Living in Service of the Future Independence

The article presents profiles of sixteen representatives (12 men and 4 women) of the Janota Bzowski family, of the Nowina coat of arms living in the Russian

and Austrian Partition, and in the liberated Poland in different parts of the country, but mostly in the Lesser Poland (Krakow, Kielce) but also (Warsaw, Kalisz). The people presented in the text, through their activities, were shaping the attitudes of the society after 1863. The Janota Bzowski family received an education, frequently agricultural, they managed the estates, formed agricultural clubs, and initiated co-operative movement. The economic activity was manifested in the credit societies and credit unions. As regards social activities, the activity in different types of associations should be highlighted, e.g. agricultural, tourist, musical, educational, parental associations and associations of lawyers. In 1923, they established the Janota Bzowski Family of the Nowina Coat of Arms Association in Krakow. They were publishing a unique family magazine “Łącznik Rodzinny. Organ Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina” (*Family Liaison. The Organ of the Janota Bzowski Family of the Nowina Coat of Arms*) (1937–1939). The Janota Bzowski family took part in the uprisings for independence or supported an act of independence, e.g. legionary. They were fighting during the First World War and in the years (1918–1921). They took up intellectual professions, such as scientific work, teaching, journalism, legal professions. They did charity work. They supported local communities, initiated the establishment of various institutions, e.g. schools. They funded a variety of projects, such as building an astronomical observatory of the Jagiellonian University or renovation of the Wawel chapel. They participated in building or furnishing churches as funders. They took part in the religious life, in associations and Christian movements. They were characterized by the awareness of being a creative part of the society. They raised young generation. By their own example and through their system of values, they passed on models to their successors.

Key words: landowners, the Janota Bzowski family, Lesser Poland, Krakow, Kielce

Aneks

Tabela nr 1. Aktywność społeczna, kulturalna i polityczna Janotów Bzowskich

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Udział w życiu politycznym	Zaangażowanie w ruch niepodległościowy	Zaangażowanie w działalność gospodarczą, w tym finansową	Zaangażowanie w działalność kulturalną oraz sportową i łowiecką	Zaangażowanie w działalność społeczną i charytatywną	Udział w tworzeniu podstaw politycznych i gospodarczych niepodległego państwa oraz udział w walkach o granice; Aktywność w Wojsku Polskim
Stefan Szczepan JB (1839–1926)		+ powstaniec 1863 Zaopatrywanie w broń oddziałów Zarząd hut i górnictwa z ramienia władz powstańczych	+ Studia górnicze Towarzystwo Kredytowe Ziemskie od 1892 r. Wybierany radcą przez 34 lata			
Władysław Wincenty JB (1829–1904)	+ Członek Rady Powiatowej w Łancucie od 1867 r. Marszałek powiatu łancuckiego (1878–1884)	+ Wiosna Ludów 1848 Gwardia Narodowa	+ Towarzystwo Gospodarskie we Lwowie (1874–1904) Towarzystwo Zaliczkowe w Łancucie. Kasa Zaliczkowa oraz Towarzystwo Wzajemnej Obywatelskiej Pomocy w Jarosławiu prezes	+ Towarzystwo Łowieckie środki na remont katedry wawelskiej darczyńca		

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Udział w życiu politycznym	Zaangażowanie w ruch niepodległościowy	Zaangażowanie w działalność gospodarczą, w tym finansową	Zaangażowanie w działalność kulturalną oraz sportową i łowiecką	Zaangażowanie w działalność społeczną i charytatywną	Udział w tworzeniu podstaw politycznych i gospodarczych niepodległego państwa oraz udział w walkach o granicę; Aktywność w Wojsku Polskim
Aleksander JB (1870–1938)	+ Marszałek Rady Powiatowej w Starym Samborze	+ delegat do spraw legionowych		+ zdobywca nagród w wyścigach konnych współwłaściciel stajni wyscigowej	+ Powołał polskie stowarzyszenie narodowe humanitarne Liga Kobiet I wojna św. bronił miejscowej ludności przed wy- zyskaniem przez armię austriacką	+ O. L. O. w Starym Samborze komendant Walczył w Legionach i w wojnie 1920 r. rzecznik porozumienia z Rusinami
Teofil JB (1873–1958)	+			+ publicysta, autor	+	
Józef JB (1874–1945)				+ publicysta pisarz	+ Związki ziemianskie Zrzeszenia Rodzicielskie	+ Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich we władzach
Konstanty JB (1878–1960)						
Henryk JB (1879–1915)				+ Zebrania kół ziemiań- skich wykłady z historii sztuki i architektury prelegent		+ inż. architekt miasta Łodzi (1910–1915)

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Udział w życiu politycznym	Zaangażowanie w ruch niepodległościowy	Zaangażowanie w działalność gospodarczą, w tym finansową	Zaangażowanie w działalność kulturalną oraz sportową i łowiecką	Zaangażowanie w działalność społeczną i charytatywną	Udział w tworzeniu podstaw politycznych i gospodarczych niepodległego państwa oraz udział w walkach o granice; Aktywność w Wojsku Polskim
Władysław JB (1885–1945)						+ Wojsko Polskie 8 XI 1918 r. Pamiątkowy Medal za wojnę 1918–1921 r. Szkoła Podchorążych Kawalerii Szkoła Brygady Oficerów Kawalerii w Starej Wsi pod Warszawą dowódca
Włodzimierz JB (1881–1942)	+	+ Autor książki <i>Nie rzuć Ziemi skąd nasz ród!</i> Pismo „Ognisko Polskie” w Moskwie współredaktor	+ Kasy Stefczyka oddziały lokalne inicjator	+ publicysta redaktor literat	+	+ promotor, teoretyk i praktyk spółdzielczości, Poseł na Sejm
Emilia JB (1851–1929)					+	
Wanda JB (1877–1937)					+	W zakonie Sióstr Miłosierdzia zarządzająca finansami 80 szpitali, sierotniców i innych instytucji dobroczynnych

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Udział w życiu politycznym	Zaangażowanie w ruch niepodległościowy	Zaangażowanie w działalność gospodarczą, w tym finansową	Zaangażowanie w działalność kulturalną oraz sportową i łowiecką	Zaangażowanie w działalność społeczną i charytatywną	Udział w tworzeniu podstaw politycznych i gospodarczych niepodległego państwa oraz udział w walkach o granice; Aktywność w Wojsku Polskim
Maria JB (1889–1949)		+ Za opór wobec władzy carskiej 1905 więziona w Kijowie Łukjanówka				
Helena z JB (1897–1970) Kunachowicz		+ kurs pielęgniarstwa i chirurgii (1918–1920)		+ pogadanki z zakresu historii literatury	+ Rodzina Wojskowa przewodnicząca	+ kurs pielęgniarstwa i chirurgii (1918–1920)

Tabela nr 2. Aktywność naukowa, wychowawcza, popularyzatorska i religijna Janotów Bzowskich

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Zaangażowanie w działalność naukową	Udział w nauczaniu i wychowaniu	Zaangażowanie w zdobywanie i szerzenie wiedzy rolniczej	Zaangażowanie w działalność Związku Rodowego	Zaangażowanie w działalność religijną, krzewienie wiary, fundacje na rzecz Kościoła
Stefan Szczepan JB (1839–1926)				+	
Władysław Wincenty JB (1829–1904)			+ Krakowskie Towarzystwo Rolnicze (1874–1904) Demonstrator w Szkole Rolniczej w Dublinach Pierwsze Galicyjskie Towarzystwo Hodowli Drobiu (1894–1904) prezes	+	+ środki na nowy kościół w Pantalowicach Dolnych, obraz Matki Boskiej fundator
Bogusław Stefan JB (1821–1911)					+ Jeden z fundatorów kościół w Drogini
Kazimierz JB (1861–1946)			+ Wyższe studia rolnicze w Wiedniu Towarzystwo Rolnicze w Mysłenicach założyciel i prezes	+	+ Kolator kościoła w Drogini
Stanisław JB (1862–1937)	+ Towarzystwo Krajoznawcze Oddział w Kaliszu prezes od 1926 r.	+ powstanie Szkoły Realnej im. Tadeusza Kościuszki w Kaliszu wykładał w tej szkole encyklopedię prawa		+ pierwszy Starosta Rodowy (1923–1936) Związek Rodowy Janotów Bzowskich herbu Nowina	+ Sodalicia Marińska w Kaliszu prezes

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Zaangażowanie w działalność naukową	Udział w nauczaniu i wychowaniu	Zaangażowanie w zdobywanie i szerzenie wiedzy rolniczej	Zaangażowanie w działalność Związku Rodowego	Zaangażowanie w działalność religijną, krzewienie wiary, fundacje na rzecz Kościoła
Aleksander (1870–1960)			+ Wyższa Szkoła Leśna Lwów absolwent administrator majątków leśnych Spas (1909–1921) kółka rolnicze	+ Starosta Rodowy (1936–1938)	
Teofil JB (1873–1958)		+ Zakład Towarzystwa Jezusowego w Chyrowie wykładowca wychowawca		+ Jeden z założycieli Związku Rodowego Janotów Bzowskich h. Nowina	+ Kapłan, jezuita, wykładowca i wychowawca w Chyrowie, Formacja duchowa, kult świętych i błogosławionych Sodalicia Mariana moderator Kongregacja Aniołów Stróżów moderator publicysta drukowany w czasopiśmie katolickich
Władysław JB (1885–1945)		+ Szkoła Kawalerii w Grudziądzu instruktor	+ Związek Hodowców Koni przy Małopolskim Towarzystwie Rolniczym inspektor	+	

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Zaangażowanie w działalność naukową	Udział w nauczaniu i wychowaniu	Zaangażowanie w zdobywanie i szerzenie wiedzy rolniczej	Zaangażowanie w działalność Związku Rodowego	Zaangażowanie w działalność religijną, krzewienie wiary, fundacje na rzecz Kościoła
Henryk JB (1879–1915)			+ książka z dziedziny melioracji		
Władysław JB (1885–1945)		+ Szkoła Kawalerii w Grudziądzu instruktor	+ Związek Hodowców Koni przy Małopolskim Towarzystwie Rolniczym inspektor	+	
Włodzimierz JB (1881–1942)			+ Wyższa Szkoła Rolnicza w Dublinach absolwent inż. rolnik Szkoła Rolnicza w Pszczelnie wykładowca propagator spółdzielczości założyciel wielu kółek rolniczych spółdzielni mleczarskich i jajczarskich „Poradnik kółek rolniczych” redaktor		

Imię i nazwisko, data urodzenia i śmierci	Zaangażowanie w działalność naukową	Udział w nauczaniu i wychowaniu	Zaangażowanie w zdobywanie i szerzenie wiedzy rolniczej	Zaangażowanie w działalność Związku Rodowego	Zaangażowanie w działalność religijną, krzewienie wiary, fundacje na rzecz Kościoła
Emilia JB (1851–1929)		+			+ Sodalicia Marianiska w Kielcach prezesa
Wanda JB (1877–1937)					+ Wizytatorka Zgromadzenia Siostr Miłosierdzia opiekunka i duchowa przewodniczka siostr
Maria JB (1889–1949)		+ nauczycielka domowa 1906 Uprawienia nauczycielskie kurs matematyka 1907 Gimnazjum Żeńskie w Kijowie (1917–1921) Gimnazjum Męskie im. Chreptowicza Ostrowiec Świętokrzyski nauczycielka od 1923 r.			
Helena z JB (1897–1970) Kunachowicz		+	+ Szkoła Ogrodnicza w Wiedniu		